

akarták együtt, ha akarták külön fogalmazták meg, újabb munkák a műhelymunkán a választ (response). Ezeket az így létrejött valamiket, folyamatok végeredményét mutatták be csütörtökön délelőtt már az egész tábor minden résztvevőjének. Lezárva így a kéthetes munkafolyamatot. Mi — a team — nem bíráltunk, csak koordináltunk. Nem szóltunk bele az egyének munkájába.

A délelőtti munka a valódi encounter előkészítésének fontos eleme volt, hogy az animátorokat már július 10-re kértük Békéscsabára, hogy előkészíthessük együttműködésüket. Játékokat játszottunk velük, melyek mind a kommunikációról, az egymás megértéséről szóltak. Majd „lottóhúzás” következett. Angol, francia és német kalapba tettük az e nyelveken beszélő animátorok nevét. Kettőt-kettőt húztunk minden kalapból. Ezek lettek a párok, akik azután a következő napon megpróbálták egymással koncepció dolgában szót érteni. Jobbára sikerült. Ha nem, ott új párt alakítottunk ki. Sajnos, ez az előkészítés nem sikerült 100%-osan, mert nyolc animátor nem érkezett meg időben. (Érthetetlen módon a magyar sem!) Ezek a csaka gyerekekkel érkező animátorok az egész munka során kissé kilógtak a sorból, és nem mind tudott igazán jól bekapcsolódni a munkába.

Égészen más jellegű volt a délutáni munka. Délutánra bárki, animátor és supervisor, egyaránt szabadon hirdethetett valamilyen műhelyt (workshop), melyre a gyerekek szabadon jelentkezhetek. A valódi munkamegosztás az volt, hogy délutáni műhelyt jobbára supervisorok hirdettek. Ezek a műhelyeken viszont a produkció volt a lényeges. Ezekből állt össze az az utcaszínházi etüd-sorozat, mellyel megköszöntük a házigazdák, Békéscsaba vendégszeretétét. Ilyen workshop volt pl. gimnasztika, improvizáció, zsonglorkodás, jazz-balet, szirtaki stb. De a maszk-készítők és a tárgyformálók is be tudtak kapcsolódni az utcaszínházi látványosságokba, melyek helyszíne a város sétáló-utcája volt. Az utcán belül a helyszíneket a műhely-vezetők választották ki, de a művészeti vezetés szerkesztette össze, találta ki a kezdés és a zárás ceremóniáját.

2. A tartalom

A tartalom a kapcsolat volt. Arra kellett a délelőtti munkában az animátoroknak törekedniük, hogy valami olyan üzenetet fogalmazzanak meg szavakkal, mozgással, zenével, tárgyakkal, ami az emberek egymás közötti megértését, a faji, vallási, nemzeti különbözőség megértését, az „idegen — szép” gondolatát fejezi ki. Ehhez adott támaszt a saint-exupery-i jelmondat. S ez a tartalmi üzenet, és a hozzá fogalmazott válasz jobbára mind a tizenkét munkacsoportban képes volt megfogalmazódni. Persze váltakozó színvonalon. De úgy vélem, — s a team is úgy vélte —, hogy négy-öt egészen kimagasló ered-

mény született. Mi volt a munka legfőbb eszköze? Az improvizáció. Az a fajta etüdözés, ami a magyar drámapedagógusok és színjátszó rendezők előtt sem ismeretlen.

Megítélésem szerint a két hét alaphangját az első munkahét folyamata, a „message” megfogalmazása ütötte meg. Itt általában az volt a munka alapja, hogy valamilyen meg nem értésből eljuttak a közös felismerésig: a békéhez és a megértéshez. Pl. külön-külön csoportok harcoltak egymással, majd megtalálva saját identitásvizsgát, egymás kezét fogva, szép melódiában olvadtak egyggyé. Vagy külön-külön szigeteket alkotva, a békés élet folyamatait próbálták kiformalni. Érdekes módon inkább az emberi testtel és néhány eszközzel dolgoztak, mint tárgyakkal. Patrick Quinnet szép gondolata volt — az előkészítő megbeszéléseken, még októberben —, hogy milyen jó volna, ha az eszme tárgyakban fogalmazódna meg, pl. papírban. Nos, egyetlen csoport volt csak, amelyik papírral dolgozott. És bizony elég gyengén.

Az én véleményem szerint a párosított csoportok a második héten is jól dolgoztak, de a reponse, a válasz már nem volt olyan eredeti, mint az üzenet. Sok esetben inkább önismétlésnek hatott.

3. A tanulság

Szakmai — nekünk magyaroknak — annyi, hogy nem járunk rossz úton a drámapedagógiai módszereinkben. Rengeteg gyakorlat eleme ismerős, már korábban látott, itthon is alkalmazott. Talán az lehet új vonás, hogy az animátor szelídebben (minden agresszivitás nélkül) hagyja a gyerekeket dolgozni. Nem ragaszkodik eredeti elképzeléséhez, hanem hagyja változni. Magyarul: épít a gyerekek kreativitására! Ne feledjük, az itt működő módszert, kreatív drámának is nevezik.

Huszonkilenc országból 250 gyerek és ötvennégy felnőtt vett részt ezen a találkozón. A délelőtti munkában matematikai alapon, a délutánin önkéntes alapon szerveződtek közösséggé az idegen gyerekek. Az ún. „nemzeti csoportok” együtt laktak, étkeztek, rendszeresen találkoztak és „nemzeti bemutatókat” is tartottak. De a munka gerincében mégis az encounter, a kapcsolat állt. Idegenek együtt. Nem szavakban; tetteikben, a valóságos és kézzel fogható munkában ismerték meg egymást: a másik kultúráját, szokásait, idegenségét. S a gyerekek nemcsak tolerálták a másságot, hanem barátságok, szerelmek is szövődtek. A gyerekek szellemiségétől idegen a nacionalizmus, a rasszizmus. Ez a felnőttek találmánya. A gyerek ezt nem csak nem érzi, hanem figyelembe se veszi. „Jól csak a szívével lát az ember” — meg az eszével, a humorával, a játékos ösztönével.

Ez volt a 6. drama encounter legnagyobb tanulsága.

Máté Lajos

Tizenöt nyulak — Egy hét Angliában —

Azt hiszem, mindig különös elfogódottsággal jár, ha az ember külföldi tanulmányútra készül. Sokszorosan igaz lehet ez akkor, ha mesterségének, művészetének szülőhazájába indul. A drámatanár számára — tartozzon bármely irányzathoz — Anglia mindig is a „bölcső” marad.

Ez év júniusában, 13-21. között tizenötödmagammal járultunk ehhez a bölcsőhöz, és azt kellett hallanunk, hogy a gyermek — az iskolai tantervbe tanóráként beépített dráma mint választható tantárgy — élete az öt gondozók nagy riadalmára egyre inkább veszélybe kerül. Ez

a félelem szinte minden beszélgetésben, műhelymunkában kifejezésre jutott részükről.

Bármilyen távolinak éreztük volna magunktól problémáikat (mert hiszen „náluk már legalább működik...”), már a szakmai program első napján szembesülnünk kellett azzal, hogy a dráma létjogosultságát igazoló érvek közül nem egy a hazai küzdelmekben is megjelenik.

Ezen az első estén részt vettünk egy műhelytalálkózón, melynek első részében a drámatanítás „hőskorát” idéző emlékműsor jellegű színelőadást láttunk, majd műhelymunka keretében kíséreltünk meg választ keresni a (számunkra ugyan axióma-értékű, az oktatásügyi kormányzat által azonban gyakran megkérdőjelezett) „hasznos-e a dráma?”, „mire jó ez?” felvetésekre. Különös érzés volt itt a Nemzeti Drámatanár Szövetség (NATD) jelenlévő tagjaitól azt a — nem csupán udvarias gesztusként elhangzó — mondatot hallani, hogy a dráma életbentartásáért folytatott küzdelemben jelentős szellemi segítséget várnak a külföldi testvérszervezetek tagjától is.

A Londonban tartott tanácskozás után Birminghambe, a továbbiakban „főhadiszállásunkként” szolgáló szálláshelyünkre utaztunk — tizenöt magyar drámatanár, egy brit egyetemi oktató, szervező, idegenvezető és sofőr (ez utóbbiak szerepében a fáradhatatlan David Davist láthattuk egy személyben!).

A vasárnapot, 14-ét a demonstratív és távolságtéremtő szerepalkotási eljárásokat érintő műhelymunkával ünnepeltük, majd este a fakultás hallgatóinak előadásában meghallgathattuk...a tiszteletünkre rendezett fogadáson felszolgált saláták és más finomságok receptjeit.

Másnap délelőtt egy helyi középiskola dráma-tagozatos osztályának drámaóráján vettünk részt, majd a diákokkal folytatott rövid beszélgetés után átrohantunk egy általános iskolába, ahol felső tagozatos lányok drámaóráját láttuk. A két foglalkozás után egy kicsit szégyelltem ugyan bevallani magamnak is, de meglehetősen elégedetlen voltam. Gyanakodva készültem hát az esti programra, a Belgrade TIE-csoport bemutatkozására, és ezt az sem enyhítette, hogy vendéglátóink bejelentették: egy olyan foglalkozással kívánunk megismertetni minket, amelyet általában öt-tíz évesekkel játszunk. Idegenkedésem már az ötödik percben megingott, később pedig teljesen el is szállt: a játékosok hiteles jelenléte, a helyzet egyáltalán nem „gyermeteg” volta majd mindannyiunkat magával ragadott. Őszinte lelkesedéssel próbáltuk az előttünk sorra feltáruló jeleket értelmezni, tartalmukat történetté ötvözni. Nem lettünk tehát ötévesek: a játék volt olyan, hogy abban mi is magunkra találhattunk.

A keddi napon a dráma-fakultás nagynevű oktatójával, David igazgatótársával töltöttük a délelőttöt, valamint a délutáni időszak nagyobbik részét. Foglalkozásához Ken Byron alapvető fontosságú témát választott: a dráma építkezésmódját, a tanár és a tanulók közti folyamatos egyeztetés és megbeszélés szerepét. Megvitattuk a partneri viszony kiépítését a drámaórán, beszéltünk az irányítói szerep átruházásának lehetőségeiről és szükségességéről. (Természetesen nem csupán beszéltünk, hanem dolgoztunk is: a Prométheusz-legendát dolgoztuk fel az olümposzi istenek nézőpontjából.)

Este az előző nap délutánján megismert tanárnővel, Tag McEntegarttal elemeztük a szimbólumok, az elvonatott megfogalmazásmóddal élő drámai formák alkalmazási lehetőségeit a drámatanításban. A logikusan felépített elméleti vázlatot sajnós kevésbé meggyőző gyakorlati szakasz követte, így némileg felemás élményekkel zuhantunk ágyba.

Az ötödik nap témája a dráma mint művészi forma kifejezésrendszere, más művészetekkel (elsősorban a filmművészettel) való kapcsolata, illetve e két formanyelv különbözősége volt. Videofilm készítése és elemzése segítette a munkát.

A fárasztó nap végén igazi csemegének ígérkezett a stradfordi Royal Shakespeare Company Makrancos hölgy-előadása. Rövid kritikaként csak ennyi álljon itt: az élmény nem volt maradéktalan. (Ugyanakkor: igaz, ami igaz, „Stradfordot látni, és megszeretni...”)

A csütörtöki műhelymunkát Geoffrey Gillham, az angol drámaoktatás politikai fenegyereke, színműíró és TIE-csoportvezető irányította. Témánk a dráma-munka tervezése, az anyagválasztás, a megközelítésmód kiválasztása és végigvezetése volt. Aki próbálkozott már egy (szerinte) érdekes téma kibontásával gyerekek között, az tudja, milyen nehéz is ez. Geoff egy teljes napot töltött körünkben, a valódi drámáig azonban még így sem jutottunk el; munkánkat a szerepkategóriák felállításáig tudtuk végigvezetni.

A pénteki nap keretét (nem szakmai, csupán technikai értelemben) az utazás adta. Korán indultunk Lancasterbe, hogy megnézhessük a Dukes színház TIE-csoportjának foglalkozását kisiskolásokkal, illetve — a délután folyamán — közös műhelymunkán vegyünk részt a társulattal. Különös este volt: keresgéltek egymás stílusát, összhangot kerestünk a sokféleségben. Így esett, hogy kis csapatunkkal szó szerint leképeztük (és így paródiába fordítottuk) a „nyúl viszi a puskát” szólásunkat, mellyel könnyes nevetésre fakasztottuk ősz mesterünket, Davidet. (Remélem, ennek ellenére nem ez maradt a legnagyobb élménye ottlétünkről! Írásom címe mindenesetre e momentumból eredt.)

Az utolsó nap témája a tanár szerepbélése, a szerep és a helyzet szintjeinek egymásra építése lett, emellett pedig ráirányította figyelmünket az instrukcióadás nehézségeire, a „hallgatni tudás” (pedagógusok számára kegyetlenül nehéz) művészetére.

A délután az összegzés jegyében telt. Két kérdésre kellett írásban, nagy közös lista összeállításával választ adnunk: „Mi az, amiben biztos vagyok, vagy a hét folyamán megbizonyosodtam?”, valamint „Mi az, amiben bizonytalan vagyok, ami kérdés maradt a számomra?”

Mit tegyek még hozzá ehhez? Számos kisebb-nagyobb élményről nem lehet egy ilyen írásban beszámolni, néhányat pedig én magam szűrtem ki a mesélendők sorából, hiszen nem tartoznak a szakmai kérdések körébe.

Hazajöttünk, és azóta többnyire két kérdés foglalkoztat saját drámatanári munkámmal kapcsolatban: mi az, amiben biztos vagyok, illetve mi az, amiben gyakran elbizonytalanodom? Minden nap születnek válaszok...és minden nap megkérdőjeleződnek.

1992. november 4.

Szaunder Erik